

Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519–2701 print
ISSN 2518–1327 online

doi: 10.15421/nvlvet8602
<http://nvlvet.com.ua/>

UDC 338.24

Development of crop production in farms: past, present, future

M.G. Shulskyi

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 15.01.2018
Received in revised form
19.02.2018
Accepted 23.02.2018

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv, 79010,
Ukraine.
Tel.: +38-097-569-77-12
E-mail: Pretty_62@ukr.net

Shulskyi, M.G. (2018). Development of crop production in farms: past, present, future. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. 20(86), 8–14. doi: 10.15421/nvlvet8602

The article deals with the study of the development of crop production in the farms of Lviv region. At the same time, considerable attention is focused on the important components of the functioning of any socio-economic phenomenon: past, present, future. Within this famous triad, we will analyze the activity of Lviv farmers during 2005–2016, because it is the time factor that determines the processes of functioning of any forms of management in agricultural production, an important part of which is farming. As a result of the research, it was established that the number of farms in the Lviv region is decreasing, but land is increasing, that is, there are processes of concentrating agricultural production in some farms and reducing them in others. These changes are objective and regular in nature and will take place in the future. Of particular interest are agricultural production data for farms in Lviv Oblast, whose volumes have a strong upward trend over the period under investigation. However, when analyzing the output figures in terms of the main branches of agriculture, there are some discontinuation processes – crop production is increasing, and animal husbandry – on the contrary, starting from 2010, they tend to decrease. During the research period there were some changes in the indicators of the structure of manufactured products in the sectoral section. So, let's say, when in 2005 crop production accounted for 63.8% of the total output of farm products, then in 2010 this figure dropped to 33.2%. In subsequent years there was an increase in the share of crop production, but this increase did not achieve the achieved level of 2005. The detailed analysis of the indices of production of agricultural crops by farmers by farmers, their yields, volumes of sales of crop production and their effectiveness give grounds to assert that positive developments have been made in this area. However, on the other hand, although farms have achieved some success in their activities, but the available resources are not fully used to improve the efficiency of farm households. These problems, both in modern conditions and for the future, should be solved in the complex: increasing the efficiency of the activity of farmers, on the one hand, and providing them with effective state support, on the other.

Key words: farming, land, industry, crop production, production, productivity of crops, implementation, efficiency.

Розвиток рослинництва у фермерських господарствах: минуле, сучасне, майбутнє

М.Г. Шулський

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Проведено дослідження розвитку рослинництва у фермерських господарствах Львівщини. При цьому значну увагу сконцентровано на важливі складові функціонування будь-якого суспільно-економічного явища: минуле, сучасне, майбутнє. У рамках цієї знаменитої тріади і проведемо аналіз діяльності львівських фермерів протягом 2005–2016 рр., адже саме фактор часу є визначальним у процесах функціонування будь-яких форм господарювання в аграрному виробництві, важливою складовою якого є фермерство. В результаті проведених досліджень встановлено, що кількість фермерських господарств на Львівщині зменшується, однак земельні угіддя збільшуються, тобто відбуваються процеси концентрації аграрного виробництва в одних господарствах і зменшення їх в інших. Ці зміни мають об'єктивний і закономірний характер і будуть відбуватися і в майбутньому. Неабиякий інтерес

представляють дані щодо виробництва продукції сільського господарства фермерськими господарствами Львівської області, об'єми якої за досліджуваній період мають тверду тенденцію до зростання. Проте, коли аналізувати показники виробництва продукції у розрізі основних галузей сільського господарства, то тут спостерігаються деякі відмінні процеси – продукція рослинництва зростає, а тваринництва – навпаки, починаючи із 2010 р., мають тенденцію до зменшення. За досліджуваній період відбулись певні зміни у показниках структури виробленої продукції в галузевому розрізі. Так, скажімо, коли у 2005 р. на рослинництво припадало 63,8% до загальних обсягів виробництва фермерської продукції, то в 2010 р. цей показник знизився до 33,2%. У наступні роки відбулось збільшення питомої ваги продукції рослинництва, однак це зростання не забезпечило досягнутого рівня 2005 р. Деталізація досліджень показників виробництва фермерами продукції основних сільськогосподарських культур, їх урожайності, обсягів реалізації продукції рослинництва та її ефективність дають підстави стверджувати, що в цій галузі досягнуто позитивні зрушення. Однак, з іншого боку, хоча фермерські господарства і досягли певних успіхів у своїй діяльності, проте наявні ресурси використовують не в повній мірі для підвищення ефективності ведення фермерської господарки. Ці проблеми як у сучасних умовах, так і на майбутнє слід розв'язувати в комплексі: підвищення результативності діяльності фермерів, з одного боку, та надання дійової їм державної підтримки – з іншого.

Ключові слова: фермерство, земельні угіддя, галузі, рослинництво, продукція, урожайність сільськогосподарських культур, реалізація, ефективність.

Вступ

У сучасних умовах аграрне виробництво характеризується різноманітною діяльністю різних форм господарювання, важливе місце серед яких займає фермерство. Фермерські господарства сформувались в Україні у кінці минулого століття, хоча у світовому просторі вони мають давню історію розвитку. Львівська область, як одна з небагатьох областей України, звідки відбулись процеси розвитку фермерського руху. В сьогоденних умовах уже є можливість провести дослідження результатів фермерської діяльності як у минулому, так і в сучасному періодах розвитку і дещо спрогнозувати їх функціонування на майбутнє. Саме у таких напрямках проведено дослідження діяльності фермерських господарств Львівщини.

Мета і завдання дослідження. Метою даної статті є проведення дослідження стану розвитку фермерської господарки Львівщини протягом 2005–2016 рр. На основі одержаних результатів передбачалось проведення їх узагальнення і розробки конкретних заходів щодо підвищення ефективності ведення фермерських господарств. Для досягнення поставленої мети були розроблені конкретні завдання проведення дослідження. Це, зокрема, аналіз наявних земельних ресурсів, валове виробництво аграрної продукції з акцентуванням уваги на рослинництво, ефективність ведення рослинницької галузі та ін. В процесах виконання досліджень використовувались різноманітні методи: балансовий, метод порівнянь, структурний аналіз, абстрагування тощо. Все це в комплексі дало можливість виконати поставлені завдання і на основі цього зробити конкретні висновки щодо підвищення ефективності ведення фермерської господарки у Львівській області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням фермерської форми господарювання присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, серед яких відмітимо таких, як: В.П. Горьовий, С.В. Кальченко, С.М. Кваша, М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, В.В. Липчук, О.С. Саламін, М.Г. Шульський та інші. (Kyrychenko, 2005; Salamin, 2017; Shulskyi, 2017; Vlasenko, 2017; Shulskyy, 2017; Salamin and Poperechnuy, 2017; Yeremenko, 2017; Chemerus et al., 2017; Muzyka and Domanska, 2017).

Одночасно відзначимо, що проведені значні дослідження розвитку фермерської господарки показують,

що фактор часу істотно впливає на результати діяльності фермерських господарств. Так, скажімо, кожен господарський рік вносить певні зміни і корективи у функціонуванні фермерства, які необхідно детально і комплексно досліджувати, а одержані результати повинні бути основою для обґрунтування подальшого розвитку фермерського руху як у сучасних умовах, так і на майбутнє. Саме розв'язанню цих проблем і присвячується дана публікація.

Результати та їх обговорення

Фермерство як форма ведення аграрного виробництва має давню історію. В енциклопедичних виданнях стверджується, що «фермерське господарство – приватне сільське господарство фермерів у капіталістичних країнах, яке ведеться на власній або орендованій землі з метою одержання прибутку. Виникло з розвитком капіталізму. Фермерське господарство пов'язане з ринком, функціонує в системі товарно-грошових відносин капіталістичного суспільства» (Ukrainska radianska entsyklopediia, 1984). Так трактувалось фермерство в умовах соціалістичних відносин у колишньому СРСР. У сучасних умовах змінилися системи господарювання, які істотно вплинули на визначення форм ведення аграрного виробництва. Щодо фермерства, то є різні погляди на його суть, роль і мету. Зокрема, ряд авторів стверджують, що: «селянське фермерське господарство – це, як правило, сімейно-трудове об'єднання мешканців села, життя і побут яких пов'язані з рільництвом, з особистою працею, спрямованою на виробництво товарної маси продуктів харчування, продовольства і сировини та на одержання доходів, а отже, й на забезпечення існування цього господарства та доброботу його членів» (Yanchuk et al., 2000). В Господарському кодексі України дещо додано і вказано: «Відносини, пов'язані із створенням та діяльністю фермерських господарств, регулюються цим Кодексом, а також законом про фермерське господарство, іншими законами». Досить також зауважити, що в Україні було прийнято і введено в дію два закони про фермерство – один у квітні 1993 р., а другий – у червні 2003 р. (Zakon Ukrainy, 1993; Zakon Ukrainy, 2003). Одночасно варто зазначити, що фермерські господарства в Україні виникли раніше, ніж були прийняті Закони про їх функціонування. Так, зокрема, станом на 1

січня 1991 р. в Україні були наявні 82 фермерських господарств, у тому числі в Львівській області 36 господарств (*Selianski (fermerski) gospodarstva Lvivshchyny, 1994*), що складало 43,9% їхньої загальної кількості в державі.

Те про що сказано, було у минулому. Тепер дослідимо, як розвивається фермерство в сучасних умовах. Для цього нами обрано фермерські господарства Львівської області. Ця область найбільш повно відображає характерні ознаки господарювання, що притаманні територіям інших складових Карпатського регіону України. Як відомо, основою функціонування будь-

якого господарського формування в аграрному виробництві є наявність земельних угідь сільськогосподарського призначення.

Інформація про кількість фермерських господарств, наявність земельних угідь і працівників у них – подана у таблиці 1. Названі показники, їх величини щодо фермерських господарств Львівщини дають підстави констатувати, що вони не є сталі, а характеризуються як у бік зменшення, так і збільшення за період 2005–2016 рр.

Таблиця 1

Кількість фермерських господарств Львівської області та наявність земельних угідь у них, га *

Показники	Роки	2005	2010	2015	2016	2016 у % до	
						2005	2015
Кількість фермерських господарств, одиниць		1194	956	1044	788	65,9	75,5
Чисельність працівників, осіб		4552	2392	2340	1691	37,1	72,3
Площа сільськогосподарських угідь, га		54113	52066	52348	55437	102,4	105,9
у % до загальної площі в усіх категоріях господарств		4,3	4,3	4,1	4,4	+0,1	+0,3
у тому числі ріллі		47421	47450	48286	51036	109,7	105,7
Припадає сільськогосподарських угідь на, га:							
одне господарство		45,3	54,5	50,1	70,4	155,4	152,4
одного працівника		11,9	21,8	22,4	32,7	274,8	146,0
у тому числі ріллі на:							
одне господарство		39,7	49,6	46,3	64,8	163,2	140,0
одного працівника		10,4	19,8	20,6	30,2	290,4	146,6

Примітка: * – тут і надалі використано матеріали статистичного збірника (*Korysko, 2017*).

Так, скажімо, коли у 2005 р. була найбільша кількість фермерських господарств – 1194 одиниці, то у 2016 р. їх зменшилось до 788 одиниць. Дані за 2010 р. і 2015 р. займають проміжне значення. Щодо чисельності працюючих, то тут встановилася тверда тенденція до зменшення: з 34552 осіб у 2005 р. до 1691 особи у 2016 р., тобто їх зменшилось майже на третину. Площі сільськогосподарських угідь, у тому числі ріллі, мають, хоча і незначні, однак динамічні зміни у бік збільшення.

Наведені вище показники безпосередньо вплинули на визначення відносних показників. Так, зокрема, питома вага площ сільськогосподарських угідь у загальних площах в усіх категоріях господарств характеризується в основному стабільними величинами у межах 4,1–4,4 га. Неабиякий інтерес становлять показники площ сільськогосподарських угідь, у тому числі ріллі в розрахунку на одне фермерське господарство і одного працівника. Фактично ці показники дають підстави стверджувати, що у розвитку фермерських господарств Львівщини відбуваються процеси збільшення земельних угідь в розрахунку на одне господарство. Це по-перше. А по-друге, значне вивільнення працівників із фермерської діяльності, хоча і незначне, проте збільшення площ земельних угідь обумовлюють розвиток тенденцій зростання площ сільськогосподарських угідь у розрахунку на одного працівника, зайнятого у веденні фермерської господарки. Звідси цілком закономірно постає питання – чи закономірний характер мають ці процеси і чи будуть вони продовжуватись, розвиватися на майбутнє? Відповідь

на ці питання є позитивними. Це обумовлено насамперед об'єктивним розвитком науково-технічного прогресу, який сприяє зменшенню затрат ручної праці при виконанні технологічних процесів, що є спонукальним мотивом скорочення працівників. Щодо збільшення площ сільськогосподарських угідь в розрахунку на одне фермерське господарство, варто зазначити, що концентрація земельних угідь (й інших ресурсів) в одних господарствах і одночасне їх зменшення в інших є об'єктивний процес розвитку не тільки фермерської, а й інших видів аграрної господарки. Це обумовлено розвитком передових технологій виробництва продукції, впровадженням прогресивних форм організації і оплати праці тощо. В остаточному підсумку можна констатувати, що ці процеси будуть розвиватися і на майбутнє. Тому їх варто досліджувати й надалі.

Наявність земельних угідь, робочої сили і капіталу забезпечує налагодження виробництва аграрної продукції в тих чи тих формах господарювання. Які обсяги виробництва продукції сільського господарства досягнуто фермерськими формуваннями Львівщини, то це відображено в таблиці 2. Виробництво фермерами сільськогосподарської продукції в загальних обсягах має тверду тенденцію до зростання із 148,0 млн грн у 2005 р. до 561,5 млн грн у 2016 р., або це збільшення становило 379,4%. Подібною тенденцією характеризується виробництво продукції рослинництва. Ці показники у розвитку цієї галузі відповідно становили: 94,4; 277,3 і 293,8. Проте, коли проаналізувати структуру виробленої продукції фермерськими господарст-

вами, то питома вага виробництва продукції рослинництва має дещо відмінну закономірність розвитку. Так, скажімо, коли у 2005 р. на рослинництво припадало 63,8% до загальних обсягів виробництва фер-

мерської продукції, то в 2010 р. цей показник знизився до 33,2%. У наступні роки відбулось збільшення питомої ваги продукції рослинництва, однак це збільшення не забезпечило досягнутого рівня 2005 р.

Таблиця 2

Виробництво продукції сільського господарства фермерськими господарствами Львівщини

Показники	Роки	2005	2010	2015	2016	2016 у % до	
						2005	2015
Продукція сільського господарства – усього		<u>148,0*</u> 2,1**	<u>502,2</u> 6,8	<u>543,2</u> 6,0	<u>561,5</u> 6,1	379,4 +4,0	103,4 +0,1
у тому числі:		<u>94,4</u>	<u>166,9</u>	<u>239,0</u>	<u>277,3</u>	<u>293,8</u>	<u>116,1</u>
рослинництва		1,6	2,3	2,6	3,0	+1,4	+0,4
тваринництва		<u>53,6</u>	<u>335,3</u>	<u>304,2</u>	<u>284,2</u>	<u>530,2</u>	<u>93,4</u>
		1,4	4,6	3,4	3,1	+1,1	-0,3
Структура валової продукції – усього, %		100,0	100,0	100,0	100,0	X	X
у тому числі:							
рослинництва		63,8	33,2	44,0	49,4	-14,4	+5,4
тваринництва		36,2	66,8	56,0	50,6	+14,4	-5,4

Примітки: * – чисельник – вартість валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 р., млн грн;

** – знаменник – у % до загального обсягу виробництва сільськогосподарської продукції всіма категоріями господарств

Щодо продукції тваринництва, то у цій галузі закономірності дещо відмінні і вони не мають чіткої тенденції до зростання. Так, наприклад, найменше було вироблено продукції цієї галузі у 2005 р. – всього 53,6 млн. грн, а найбільше у 2010 р. – 335,3 млн грн, в наступні досліджувані роки відбуваються процеси зменшення обсягів до 304,2 млн грн у 2015 р. і 284 млн. грн у 2016 р. Чому це відбувалось у фермерській діяльності саме так, а не інакше, які складові таких процесів? Відповідь на ці питання можна дати тоді, коли

детально провести дослідження розвитку фермерського тваринництва Львівщини. Однак, з іншого боку, ця галузь не входить в мету і завдання нашого дослідження, адже дана публікація присвячується дослідженню розвитку рослинницьких галузей на стику минулого, сучасного і майбутнього. Тож варто проводити нові дослідження розвитку фермерського тваринництва і відповідно підготувати нову публікацію за одержаними результатами вивчення цієї галузі.

Таблиця 3

Виробництво продукції основних сільськогосподарських культур фермерськими господарствами Львівщини

Види продукції	Роки	2005	2010	2015	2016	2016 у % до	
						2005	2015
Зерно зернових та зернобобових культур		<u>66403*</u> 10,6**	<u>72552</u> 11,7	<u>107268</u> 7,8	<u>124561</u> 8,7	187,6 -1,9	116,1 +1,1
у тому числі:		<u>33200</u>	<u>38015</u>	<u>62460</u>	<u>72740</u>	<u>219,1</u>	<u>116,4</u>
пшениця		11,0	12,9	8,4	9,9	+1,1	+1,5
кукурудза на зерно		<u>4017</u>	<u>12858</u>	<u>13370</u>	<u>16187</u>	<u>403,0</u>	<u>121,1</u>
		5,5	9,2	5,5	5,5	0,0	0,0
овес		<u>5434</u>	<u>3522</u>	<u>3448</u>	<u>2659</u>	<u>48,9</u>	<u>77,1</u>
		12,1	10,2	7,8	6,5	-5,6	-1,3
гречка		<u>1021</u>	<u>739</u>	<u>1595</u>	<u>1765</u>	<u>172,9</u>	<u>110,7</u>
		25,9	22,1	41,4	25,2	-0,7	+16,2
зернобобові культури		<u>940</u>	<u>493</u>	<u>1883</u>	<u>2443</u>	<u>260,0</u>	<u>129,7</u>
		13,8	18,8	30,5	13,5	-0,3	-17,0
Буряк цукровий фабричний		<u>41353</u>	<u>68571</u>	<u>20723</u>	<u>35933</u>	<u>86,9</u>	<u>173,4</u>
		9,5	13,0	3,6	5,3	-4,2	+1,7
Картопля		<u>4248</u>	<u>6895</u>	<u>9663</u>	<u>9794</u>	<u>230,6</u>	<u>101,4</u>
		0,3	0,1	0,6	0,6	+0,3	0,0
Культури овочеві		<u>5275</u>	<u>7991</u>	<u>8760</u>	<u>9829</u>	<u>106,3</u>	<u>109,9</u>
		1,4	2,0	1,8	1,9	+0,5	+0,1
Коренеплоди кормові		<u>1571</u>	<u>365</u>	<u>76</u>	<u>97</u>	<u>6,2</u>	<u>127,6</u>
		0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Кукурудза кормова		<u>1892</u>	<u>9259</u>	<u>10003</u>	<u>14607</u>	<u>7,2 раз</u>	<u>146,0</u>
		1,2	13,3	18,9	23,7	+22,5	+4,8

Примітки: * – чисельник – обсяги виробництва продукції основних сільськогосподарських культур фермерськими господарствами, т; ** – знаменник – частка виробництва продукції основних сільськогосподарських культур фермерськими господарствами у загальних обсягах, %

Тепер повернемося до наших об'єктів дослідження – розвитку рослинництва у фермерських господарствах Львівщини. З цього приводу заслуговують на увагу наведені в таблиці 2 відносні показники розвитку даної галузі, а саме: питомої ваги виробленої рослинницької продукції в загальних її обсягах, що продукують всіма категоріями господарств Львівщини. Насамперед відзначимо, що виробництво аграрної продукції в цілому, що вироблена фермерами в останні роки, становить в межах 6,0–6,8% від загальних її обсягів, що продукують всіма категоріями господарств. Це є позитивні зрушення, адже фермери Львівщини володіють площами сільськогосподарських угідь в межах 4,1–4,4% від загальних площ цих угідь в області (табл. 1). Звідси напрашується висновок, коли фермери виробляють більше аграрної продукції у відсотковому обчисленні, ніж мають земель-

них угідь у цьому обчисленні, то деякі інші форми господарювання мають нижчі показники і, отже, працюють дещо гірше, ніж фермери. Одночасно відзначаємо, що це нова тема нових напрямів дослідження.

Не менш важливим показником у розвитку рослинництва в будь-яких формах господарювання має урожайність сільськогосподарських культур. Для порівняння досягнутого рівня цих показників нами використана статистична інформація не тільки в розрізі фермерських господарств, а й у всіх категоріях господарств Львівщини. Такий підхід, на наше переконання, дає можливість глибше і конкретніше підійти до аналізу урожайності основних сільськогосподарських культур як у фермерських господарствах, так і в цілому в аграрному виробництві Львівщини (табл. 4).

Таблиця 4

Урожайність основних сільськогосподарських культур в господарських формуваннях Львівщини, ц з 1 га

Сільськогосподарські культури	Роки		2015	2016	2016 «+», «-» до	
	2005	2010			2005	2015
Культури зернові та зернобобові	<u>23,4*</u> 19,7**	<u>25,8</u> 21,3	<u>45,5</u> 36,3	<u>47,0</u> 40,2	+23,6 +20,5	+1,5 +3,9
у тому числі:	<u>24,6</u>	<u>26,1</u>	<u>46,7</u>	<u>47,0</u>	+22,4	+0,3
озима пшениця	21,4	22,2	39,8	44,4	+23,0	+4,6
кукурудза на зерно	<u>46,0</u>	<u>52,1</u>	<u>61,5</u>	<u>70,1</u>	+25,1	+24,1
	53,1	59,88	58,5	62,8	+9,7	+4,3
гречка	<u>5,5</u>	<u>5,8</u>	<u>6,3</u>	<u>11,9</u>	+6,4	+5,6
	5,5	0,2	7,8	9,5	+4,0	+1,7
зернобобові	<u>16,1</u>	<u>11,7</u>	<u>19,0</u>	<u>25,8</u>	+9,7	+6,8
	15,8	13,4	22,9	26,2	+10,4	+3,3
Буряк цукровий фабричний	<u>197</u>	<u>380</u>	<u>470</u>	<u>514</u>	+317	+44
	249	382	424	518	+269	+94
Картопля	<u>130</u>	<u>133</u>	<u>172</u>	<u>172</u>	+42	-
	97	118	169	164	+67	-5
Культури овочеві	<u>184</u>	<u>181</u>	<u>192</u>	<u>198</u>	+14	+6
	91	148	201	213	+22	+12
Коренеплоди кормові	<u>294</u>	<u>314</u>	<u>316</u>	<u>320</u>	+26	-0,4
	267	209	194	202	-65	+8
Кукурудза кормова	<u>216</u>	<u>208</u>	<u>220</u>	<u>277</u>	61	+57
	177	213	252	267	+90	+15
Трави однорічні на сіно	<u>34,8</u>	<u>28,9</u>	<u>41,6</u>	<u>46,9</u>	+12,1	+5,3
	15,1	25,5	26,7	56,4	+41,3	+29,7
Трави багаторічні на сіно	<u>32,8</u>	<u>34,5</u>	<u>39,2</u>	<u>41,6</u>	+8,3	+2,4
	16,5	22,5	40,7	46,2	+29,7	+5,5

Примітка: * – чисельник – урожайність сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств;

** – знаменник – урожайність сільськогосподарських культур у фермерських господарствах.

Наведена інформація дає підстави стверджувати, що хоча у 2016 р. досягнуто вищі показники урожайності порівняно з 2005 р. і 2015 р., однак у більшості сільськогосподарських культур вони є нижчими від показників урожайності у всіх категоріях господарств. Такий стан вказує на те, що у фермерських господарствах є значні невикористані резерви щодо підвищення продуктивності при виробництві продукції рослинництва.

Неабиякий інтерес у дослідженні розвитку рослинницьких галузей викликають показники обсягу реалізації виробленої продукції. Наведена інформація в таблиці 5 відображає обсяги реалізації рослинницької продукції львівськими фермерами. Фактично у

2016 р. відбулись значні зрушення у зміні показників реалізації виробленої продукції порівняно з 2005 р., однак зіставлення цих показників з 2015 р. дає підстави стверджувати, що обсяги реалізації продукції рослинництва зменшились. Які причини обумовили таке зменшення – це є тема для нових досліджень і, отже, для нових публікацій за одержаними результатами.

Підсумковими показниками будь-якої діяльності, будь-яких форм господарювання є визначення показників ефективності виробництва продукції. В таблиці 6 наведена така інформація за наслідками діяльності фермерських господарств Львівщини у галузі рослинництва, яка дає підстави стверджувати, що виробництво продукції основних сільськогосподарських культур

тур є рентабельним. При зіставленні показників рентабельності за даними видами продукції сільськогосподарських підприємств Львівської області (Korysko,

2017) бачимо, що у фермерських господарствах рівень рентабельності є значно вищим, за винятком цукрового буряку і овочевих культур.

Таблиця 5

Обсяги реалізації продукції рослинництва фермерськими господарствами Львівщини, тис. ц

Види продукції	Роки	2005	2010	2015	2016	2016 у % до	
						2005	2015
Культури зернові та зернобобові у тому числі:		387,0	491,5	747,7	613,3	158,5	82,0
пшениця		263,0	336,0	522,7	405,9	154,3	77,7
кукурудза на зерно		61,2	73,9	85,5	66,0	107,8	77,2
культури зернові, зернобобові та інші		95,0	81,6	128,5	141,4	148,8	110,0
Буряк цукровий фабричний		250,8	578,9	237,1	210,6	84,0	88,8
Картопля		...*	37,0	64,5	77,6	X	120,3
Культури овочеві		...*	53,1	40,2	77,1	X	191,8

Примітка: ...* – відомості відсутні

Таблиця 6

Ефективність виробництва продукції рослинництва у фермерських господарствах Львівщини у 2016 р.

Види продукції	Собівартість 1 ц, грн	Середня ціна реалізації 1ц, грн	Рівень рентабельності, %
Культури зернові та зернобобові у тому числі:	257,2	335,5	30,4
пшениця	241,6	310,0	28,3
кукурудза на зерно	232,3	341,3	46,9
культури зернові, зернобобові та інші	313,6	405,9	29,5
Буряк цукровий фабричний	82,7	93,6	13,1
Картопля	229,4	259,5	13,1
Культури овочеві	300,0	334,1	11,4

Отож, показники ефективності виробництва продукції рослинництва фермерськими господарствами забезпечують рентабельне ведення галузі, що своєю чергою, дає підстави твердити про перспективність розвитку рослинницьких галузей фермерами Львівщини на майбутнє.

Висновки

На основі проведених досліджень, що викладені вище у даній публікації, можна констатувати, що фермерство як форма ведення аграрного виробництва твердо вкорінилося у сфері аграрних відносин. Наведений цифровий матеріал і його всебічний аналіз щодо розвитку фермерських господарств у Львівській області підтверджує сказане. Хоча львівські фермери досягли певних успіхів у веденні своєї господарської діяльності, однак вони не в повній мірі використовують потенційні можливості для підвищення результативності розвитку фермерської господарки. Для підвищення ефективності ведення рослинництва у фермерських господарствах необхідний комплексний підхід: з одного боку, це діяльність фермерів, а з іншого – державна підтримка розвитку фермерства. Саме поєднання цих двох складових може забезпечити ефективне функціонування фермерської господарки у майбутньому.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на аналіз і детальне вивчення стану фермерства як у минулому, так і в сучасному його розвитку. Одержані

результати необхідні для подальшого майбутнього прогнозу функціонування фермерської форми господарювання – важливої складової аграрного виробництва України.

References

- Chemerus, V., Dushka, V., & Maksym, V. (2017). Consisting and basic tendencies of distributive policy of pork production enterprises in Lviv area. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 112–117. doi:10.15421/nvlvet7622
- Korysko, H. (2017). *Silke gospodarstvo Lvivskoi oblasti*. Statystychnyi zbirnyk. Lviv (in Ukrainian).
- Kyrychenko, Ya.A. (2005). *Fermerske gospodarstvo: poriadok stvorennia ta pochatok diialnosti, kooperatsiia fermerskykh gospodarstv*. Lviv (in Ukrainian).
- Muzyka, P.M., & Domanska, N.A. (2017). *Infrastructure of the wholesale markets of agricultural products*. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies*. 19(81), 84–87. doi:10.15421/nvlvet8114.
- Salamin, O. (2017). *Actual problems of farms formation*. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 91–95. doi:10.15421/nvlvet7618.
- Salamin, O., & Poperechnuy, S. (2017). *State regulation of agriculture in the conditions of activation of inter-*

- national integration processes. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies*. 19(81), 64–69. doi:10.15421/nvlvet8110.
- Selianski (fermerski) gospodarstva Lvivshchyny (1994). *Statystychnyi zbirnyk* (in Ukrainian).
- Shulskyi, M.G. (2017). Farming – the origins of development: the zonal dimension. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 118–123. doi:10.15421/nvlvet7623.
- Shulskyy, M.G. (2017). Trends in the production of agrarian products by business entities of Lviv region. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies*. 19(81), 79–83. doi:10.15421/nvlvet8113.
- Ukrainska radianska entsyklopediia (1984). Tom 11. *Knyha persha. Vyd. druhe*. K.: Holovna redaktsiia ukrainskoi radianskoi entsyklopedii (in Ukrainian).
- Vlasenko, I.V. (2017). State enterprise in rural green tourism Ukraine and abroad. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 26–30. doi:10.15421/nvlvet7605.
- Yanchuk, V.Z., Andriitsev, V.I., & Vasyliuk, S.F. (2000). *Ahrarne pravo Ukrainy: Pidruchnyk*. K.: Yurinkom Inter (in Ukrainian).
- Yeremenko, D. (2017). Theoretical aspects of integration processes in the agricultural sector based clusters. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 56–60. doi:10.15421/nvlvet7611.
- Zakon Ukrainy (1993). «Pro selianske (fermerske) gospodarstvo» vid 30 kvitnia 1993 roku. DKM. № 43 (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy (2003). «Pro fermerske gospodarstvo». K.: № 973–IV, vid 19 chervnia 2003 r. (in Ukrainian).